

Simon Stranger (Norsko)

Když se dozvěděl, že blízcí příbuzní jeho ženy žili v někdejším sídle Henryho Rinnana a jeho bandy, tedy v domě, ve kterém dvojitý agent na popud nacistů vraždil své spoluobčany, rozhodl se příběh nejnenáviděnější postavy norských dějin a jeho obětí ztvárnit literárně. Román o holocaustu a nezměrné touze přežít vyšel také česky jako *Lexikon světla a tmy*. Díky zručnému spojení historických faktů a fikce se mu podařilo ukázat, jak tytéž historické okolnosti plodí v jedněch zlo a ve druhých odvahu. Naroděn v roce 1976, kromě románů píše také knihy pro děti.

úryvky z románu *Lexikon světla a tmy* přeložila Tereza Švejková

A jako absurdní obvinění.

A jako averze.

A jako arogance.

A jako absolutně všechno, co zmizí a upadne v zapomnění. Všechny vzpomínky a pocity. Všechny majetky a předměty. Vše, co kdy určovalo jeden život. Židle, na kterých se sedávalo, a postel, na které se spávalo, i ty se vynesou ven a umístí do nových domovů. Talíře budou na stůl stavět cizí ruce, skleničky budou přikládat ke rtům cizí lidé, kteří z nich upijí vodu nebo víno, pak se otočí a navážou na přetržený rozhovor. Věci, které v sobě skrývaly minulost, jednou ztratí svůj význam a promění se v čirou formu, tak jako by se jevil klavír jelenu či brouku.

[...]

V židovské tradici se říká, že člověk umírá dvakrát. Poprvé, když mu přestane bít srdce a synapse v mozku pohasnou, jako když ve městě vypnou proud.

Podruhé pak umírá tehdy, když se jeho jméno vysloví či přečte nebo někomu vybaví naposledy, o padesát, sto, i čtyři sta let později. Teprve tehdy nás zesnulý opustí doopravdy, a je tím pádem vyškrtnut z pozemského života. Tato druhá smrt se stala východiskem pro německého umělce Guntera Demniga, když ho napadlo vyrýt jména Židů zavražděných během druhé světové války do dlažebních kostek odlitých z mosazi a ty pak vsadit do chodníků před domy, kde dotyčné rodiny žily. Nazývá je „Stolpersteine“, tedy doslova „kameny, o které je třeba klopýtnout“, jinak také „kameny zmizelých“. Toto umělecké dílo je pokusem o pozdržení oné druhé smrti, protože vyrytím jmen zemřelých do kamene vsazeného do země umělec zajistil, že všichni kolemjdoucí se po další desetiletí budou nad těmito jmény zastavovat a číst je, a tím držet zesnulé při životě. Současně budou v podobě viditelných jizev ve tváři města udržovat při životě i vzpomínky na jednu z nejhorsších kapitol v evropských dějinách. Prozatím

je po různých městech Evropy položeno šedesát sedm tisíc kamenů zmizelých.

Jeden z nich je tvůj.

Jeden z kamenů nese tvé jméno a je vsazen do chodníku v místě, kde jsi žil, v Trondheimu ležícím ve středním Norsku. Před několika lety si před takovým kamenem podřepil můj syn a palčákem smetl z mosazného povrchu kamínky a špínu. Pak nahlas přečetl:

„Zde bydlel Hirsch Komissar.“

Mému synovi bylo tehdy deset let a patří mezi tvoje praprapravnučata. Stejně tak jako moje dcera, které bylo toho jara teprve šest a chytila se mě kolem krku.

[...]

(...) syn pokračoval ve čtení holých faktů vyrytých v mosazi.

ZDE BYDLEL

HIRSCH KOMISSAR

NAROZEN 1887

ZATČEN 12. 1. 1942

VĚZNĚN VE FALSTADU

POPRAVEN 7. 10. 1942

[...]

Chlapec rukavicí pohladil poslední větu a podíval se na mě.

„Proč ho zabili, tati?“

„Protože byl Žid,“ odpověděl jsem.

„No jo, ale proč?“

Koutkem oka jsem zaznamenal manželčin pohled i to, že se účastní obou rozhovorů najednou.

„Víš... nacisté chtěli zabít všechny lidi, kteří byli jiní než oni. A nesnášeli Židy.“

Chlapec zmlkl.

„My jsme také Židé?“ zeptal se. Jeho hnědé oči byly jasné, soustředěné.

Několikrát jsem zamrkal a snažil se uvědomit si, co o historii naší rodiny ví. Co vůbec vědí moje děti o židovské straně naší rodiny?

[...]